

сюджаным варыянце мела форму кадушкі на 3 ножках, якія ўтваралі падоўжаныя клёпкі. Бялізну складвалі ў Ж., перасыпаючы па слях попелам (найб. эфектыўным лічыўся попел бярозавых дроў), залівалі кіпенем або шчолачным раствором. У такім стане бялізна парылася і «адыходзіла ад бруду». Праз некалькі гадзін ваду злівалі праз адтуліну ў днішчы ў падстаўленае карыта, а бялізну мылі ў балеі ці ночвах. У летні сезон бялізну пасля Ж. складвалі ў кош ці грузілі на каромысел і неслі на рэчку (да вадаёма), дзе звычайна на беразе былі ўладкаваны спец. масткі. Тут бялізну паласкалі і адбівалі пранікамі. Больш архаічны тып Ж. ўяўляў сабой *кадаўб* — часта без днішча, у яго складвалі забруджаную бялізну. Кадаўб ставілі ў цэбар ці балею і палівалі шчолачным кіпенем. Апошні адыгрываў ролю мыльных сродкаў. У нар. практыцы Ж. сустракаліся да сярэдзіны 20 ст.

*В.С.Цімоў.*

«**ЖМУРКІ**», беларуская народная гульня дзяцей і падлеткаў. Гуляюць у хаце, на вуліцы, у полі, лесе, дзяўчынкi і хлопчыкi разам і пасобку, незалежна ад колькасці. Пашырана ў Беларусі ў шэрагу разнавіднасцей (простых і з элементамі тэатралізацыі). Варыянты назваў: «Хаванкі», «Праткі», «Сляпак», «Плюшч», «Сляпа курыца», «Кот», «Палачка-шукалачка», «Дуб», «Апанас», «Ермала», «Яша» і інш. Пры дапамозе лічылкі ці палачкі (чыя рука акажацца зверху) вызначаюць каму «жмурыцца». Дзіця, якое жмурыцца, заплюшчвае вочы і закрывае іх далонямі, затым пачынае гучна лічыць (лік вызначаецца загадзя), нахштальт «1, 2, 3, 4, 5 — я іду шукаць». Гульцы разбягаюцца і хаваюцца, пачынаецца шуканне. Адшуканага гульца трэба застукань. «Жмурачы» («жмур», «жмурка», «жмурак») бяжыць да месца, адкуль пачалася гульня, і стукае па лавачцы (калодачцы, дошчачцы ці інш. прадмеце) і выгуквае: «Стук, стук, я застукань...» і называе імя дзіцяці. І гэтак кожнага. Здаралася так,

што «застукваў сябе гулец, які хаваўся». Калі знаходзілі ўсіх, гульня пачыналася спачатку. «Жмурыў» той, хто быў першы застуканы. Калі гуляюць на абмежаванай прасторы, аднаму з гульцоў завязваюць вочы, і ён ловіць астатніх. У гэты час дзеці з розных бакоў адвольна выгукваюць: «Ко-ко-ко...». У гульні карагоднага тыпу хлопчыкі і дзяўчынкі выбіраюць «Яшу». Завязавшы яму вочы, ставяць на сярэдзіну кола. Узіяўшыся за рукі, ходзяць вакол Яшы і спяваюць: «Сядзіць, сядзіць Яша // Пад арэхавым кусточкам.// Грызе, грызе Яша // Арэшкі зялёныя». «Яша» ходзіць у сярэдзіне кола. Пасля апошніх слоў песні карагод спыняецца. «Яша», узіяўшы бліжэйшага гульца за руку, павінен назваць яго імя. Калі адгадае, мяняецца з ім ролямі. Гульня пачынаецца спачатку. У гульні дьялогавага тыпу гульцу («Ермале») завязваюць хустцінкай вочы, выводзяць яго за дзверы. Праз шчылінку задаюць яму розныя пытанні. Пасля апошніх слоў («...лаві нас!») гулец заходзіць у пакой і з завязанымі вачыма ловіць сваіх сяброў, якія перыядычна у розных баках пляскаюць у ладкі.

*Літ.: Гл да арт. «Жуцікі».*

*М.А.Козенка.*

**ЖНІЎНЫЯ АБРАДЫ**, шэраг рытуалаў, які пачынаўся з аглядзін жытняга поля і заканчваўся спажываннем адпаведных страў. Найб. дакладна яны выяўляюцца ў абрадавых комплексах: *Пакрыванне поля*, *Зажынкi* і *Дажынкi*. Аглядзіны нівы ажыццяўляў сам гаспадар. Ён, абыходзячы поле, спрабаваў на смак у розных месцах зярняты і вырашаў, у які дзень пачынаць Зажынкi. Ім папярэднічаў абрад Пакрывання поля, які выконваў функцыю яго «апладнення» («Пашлі, Божа, многа збожжа, крыта, поле, крыта!»). Рытуальныя дзеі абраду Зажынак разгортваліся вакол першага снапа і мелі магічную накіраванасць у пажаданнях здароўя жнеям, добрага ўралжаю, спрыянню будучай плоднасці нівы. Асабліва ўшаноўваўся

першы сноп: вакол яго вадзілі карагоды, ставілі на покуць, надавалі звышнатуральную ўласцівасць. Заканчваліся Зажынкi ўжываннем рытуальнай стравы і выкананнем зажынкавых песень. Завяршаў Ж.а. Дажынкi, у якіх наладжвалі стараж. абрад *Завівання барады*, аддаючы павагу казлападобнай істоце, што сімвалізавала Дух нівы, поля і, паводле нар. уяўленняў, спрыяла будучаму ўралжаю. Сплецены дажынкавы вянок уручалі гаспадару як сведчанне заканчэння цяжкай працы. У наш час узнаўленне Ж.а. магчыма толькі ў форме тэатралізаванага абрадавага прадстаўлення. Дакладнасць яго інтэрпрэтацыі залежыць ад ведання выканаўцамі і рэжысёрам вытокаў абрадава-святочнай культуры беларусаў. Сама інсцэніроўка матэрыялу можа з'яўляцца стылізацыяй, рэстаўрацыяй або рэканструкцыяй абраду.

*А.М.Аляхновіч.*

## ЖНІЎНЫЯ ПАВЁР'І І ЗВЫЧАІ.

Суправаджалі ўсе рытуальныя дзеі жніва (найб. адказнага перыяду ў жыцці земляроба), у якім адбіліся сляды анімістычных і магічных уяўленняў міфал. светапогляду на ўладкаванне прыроды і Сусвету. Ужо напярэдадні жніва вымывалі хату, засцілалі стол чыстым белым абрусам, выходзілі зажынаць у чыстым белым адзенні, што сведчыла аб асабліва адказным станаўленні да ўборкі збожжа. Небяспечным было для селяніна, калі пры аглядзінах нівы ён знаходзіў каласы, звязаныя разам (закручаны), заламаняны (закручаныя) і пасохлыя ці абжатыя загоны. Па павер'ях сялян, гэта прадказвала гаспадару розныя няшчасці (смерць, паморак жывёлы). Лічылася, што закрутні робяць з праклёнам злыя суседзі, а абжынаюць загоны ведзьмы. Каб гэтага пазбегнуць, запрашалі знахароў або ў час красавання жыта асвячалі ніву. Магічную функцыю выконваў і абрад *Пакрывання поля*. У некаторых вёсках Беларусі жанчыны лічылі, што, перш чым рыхтавацца да зажынак, трэба «спа-